

ligátum „Codex Kazinczyanus” (Aretino Attila története, az 1468-as üstökös-leírás, az 1474-ben Kölnben kiadott szépen illusztrált ösnyomatvány arról, hogy a gyermek Krisztus tunikája Magyarországról került a kölni dómba stb.) részletes feldolgozási kényszere ahhoz, hogy a pataki Kazinczy-könyvtár feldolgozzák. Azonosítva az egyes darabokat akkor is, ha Harsányi István írt a ritkaságokról, pontosítva a mester jegyzékének adatait (MKsz 1939. 187–190.), vagy Czeglé Imre leírta a röplapokat is (*A sajtó (periodika) zsenyéi. Röplapok – újságlapok – röpiratok a Sárospataki Református Kollégium Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtárában (1503–1730)*. Sárospatak, 2001). Az 1850 előtti állomány katalógusának retrokonverziója a MOKKA R számára jó alkalmat kínál ehhez. No meg az OSzK is feldolgozhatná lassan az 1836-ban hozzá került könyveket. Ezzel együtt Kazinczy Ferencről a könyvgyűjtőről, olvasmányairól nem lehet a levelezés alapos feldolgozása nélkül írni. Azt hiszem Kazinczy nem bibliofil volt elsősorban, hanem tudomány-, és irodalomszervező. A látókörébe került hungaricumokat nem akarta idegen országban tudni, ezért azokat a darabokat, amelyeket képtelen volt megvenni, igyekezett közvetíteni intézményekhez, magyarországi magángyűjtőkhöz. Gulyás és Kiss tanulmányának jegyzetanyaga már jól mutatja a levelezés ilyen értelmű értékelését, de következetesen a teljes korrespondenciát így még senki sem tekintette át.

MONOK ISTVÁN

Könyv és Könyvtár XXV. 2003. (A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának Évkönyve.) Szerk.: KUN András, SZESZÁKNÉ TAKÁCS Eleonóra. Debrecen, 2003. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, III, 540 l.

A Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem huszonötödik – jubileumi – Évkönyvét tartalmazza kezében az olvasó. Virágos Márta „A Könyv és Könyvtár újabb évtizedei elé – Ad multos annos –” című köszöntőjében áttekintést nyújt

a rendre megjelenő Évkönyvek régmúltjáról és jelenéről. A sorozat első kötete a *Debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetem Könyvtárának Évkönyve* címet viselve 1954-ben jelenik meg. Csúry István, aki 1958-tól kezdve húsz éven át szerkeszti az Évkönyvet, szakít a korábbi hagyományokkal, és nem csupán a Könyvtár munkatársainak kutatási eredményeit közli, hanem a fővárosi és vidéki, valamint a határon túli könyvtárosok, muzeológusok, ismert külföldi szakemberek tanulmányait is megjelenteti, lehetőséget kínálva az olvasónak, hogy megismerhesse a tudomány szélesebb spektrumát. A fennállás ötvenedik évfordulójának jelentőségét hangsúlyozza a 2004 szeptemberében megalakult interdiszciplináris szerkesztőbizottság, amely munkájában igazodik az új, integrált, egyetemi rendszerhez, és mintegy ötszáz oldalon, bővített kiadásban harmincegy szerző ad áttekintést kutatási témájáról. A nemzetközi kiadványcserének köszönhetően – s ebben a KLTE élen jár –, az Évkönyv valamennyi intézménybe eljuthat, ahol hungarológiai műhely létezik.

Jelen kiadvány – tematikáját tekintve – rendkívül sokoldalú. A tanulmányok egyfelől a kiadó intézmény kutatási eredményeit tükrözik, másfelől teret nyitnak egyéb intézmények anyagának (régii könyvek, kéziratok, faksimilék) különböző szintű bemutatására. A kötet hét egységre tagolódik: Tanulmányok, Közlemények, Adattár, Történeti Kézirattár, Vélemény-Hozzászólások, Szemle és az In memoriam fejezetek.

Janus Pannonius-szal a szakirodalom igen sokat foglalkozik, ennek ellenére történelem-konceptiójáról csak elvétve esik szó; Havas László tanulmánya ezt a hiányt pótolja a „Panegyricus ad Iacobum Antonium Marcellum Venetum”, című Janus Pannonius mű alapján, és ennek nyomán új aspektusból tekint a janusi életműre és gondolkodásra. Fazakas Gergely Tamás *Vitéz Zsuzsanna imádságos könyvének* (1684) filológiai és retorikai elemzésével foglalkozik: a bőrkötésű, nyolcadrés alakú ezer oldalas kötet ma, a kolozsvári Romániai Akadémiai Könyvtár anyagában található. Szerzője Béli Pálné Vitéz Zsuzsanna a szakirodalomban is kevésbé ismert, elsősorban férje, a politikus Uzoni Béli Pál útján

vált ismertté. Az imádságos könyv elkerülte a 19. századi, és a mai szakirodalom érdeklődését. Ezt a hiátust tölti ki Fazakas Gergely Tamás rendkívül tagoltan fölépített elemzése, alapos korrajza, és kitekintése a külföldi szakirodalomra. Tanulmánya a laikus olvasó számára is érthető és élvezhető. Fekete Csaba dolgozatának tárgya a pataki agenda szertartásrendjébe illesztett bűnbánó és hálaadó imádság, továbbá Medgyesi Pálnak, a hazai puritán mozgalom legrangosabb képviselőjének munkássága. Fekete Csaba a korábbi kutatási eredmények egy részét megerősíti, és azokat új megállapításokkal bővíti. Tasi Réka „»Trombita«, »Sáfár« vagy »Mennyei kenyér osztogatója«” című tanulmányában, a *Novus Succursus* (Landovics István) című kötetben szereplő prédikációk technikáját hasonlítja össze Pázmány Péterével, ezáltal újszerű kutatási eredményhez jutva. Bujtás László Zsigmond tanulmánya a pozsonyi véstörvényszékről és a gályarabságról szóló magyar szerzőktől származó írások sorsát kíséri figyelemmel a 17–18. századi holland kiadványokban. A tanulmány célja a témakör hollandiai vonatkozásának a korábbiaknál alaposabb ismertetése. A gazdag jegyzetapparátus és a tanulmány végén lévő ábra, fölér a téma összefoglalásával. Imre Mihály, Szőnyi Benjámint költészetével, azon belül a fertilitas Hungariae toposz kérdésével foglalkozik. A 18. századi magyar irodalomtörténet elsősorban a magyar nyelvű műveket helyezi előtérbe, ugyanakkor – mint az Szőnyi Benjámint költészetében érzékelhető –, a latin nyelvű irodalom sem elhanyagolható, ezirányú új eredményekre hívja fel a figyelmet a szerző. Knapp Éva azzal a Berei Farkas András vándorpoétával és könyvárussal foglalkozik, akinek nevével csak a lexikonok lapjain találkozhatunk. Mind témája, mind Berei Farkas életének kutatása, hiányt pótol a magyar irodalomtörténetben. A 18. század végi magyarországi román-műfaj ismertetése és megítélése a tárgya Debreczeni Attila tanulmányának.

A tanulmányköteteknek rendre van egy-egy olyan pontja, amely az olvasónak – témaválasztásánál fogva – meglepetést okoz. Jelen kötetben Varga Norbert jogi témájú dolgozata ez, amely-

ben Magyarország első állampolgársági törvényéről, az állampolgárság megszerzésének kritériumáról, vagy annak elvesztésére vonatkozó törvényeiről olvashatunk. Szabó Krisztián tanulmánya is jogi témájú: a jogalkotóknak – a közvélemény keresztüztüzeiben hozott – drog-elkövetőkre vonatkozó új törvényeit elemzi a magyar büntetőjogi szabályozás változásainak tükrében. Bakó Endre visszavezet az irodalmi vérkeringésbe, amikor Németh László debreceni kapcsolatainak, a városban betöltött szerepének új oldalával ismerteti meg az érdeklődőt.

A „Közlemények” című fejezet tanulmányai bár kisebb terjedelműek, kitűnnek sokféleségükkel és új eredményeikkel: Kiss Sebestyén „Arnobius és a második szofisztika” című dolgozata a Kr.u. 3–4. század fordulóján írt „Adversus nationes” apologetikus írás vizsgálatán alapul. A. Molnár Ferenc „A Gyulafehérvári Sorok vizsgálatához” című írása a Batthyány Könyvtár egyik latin nyelvű kódexében található kis magyar vendég szövegcsoportot kutatja. A szerző történeti áttekintést ad, és kiegészíti a korábbi megállapításokat. Szabadi István és Bozzay Réka közös tanulmányának tárgya Nicolaus Grudius és Johannes Fleming németalföldi költők magyar vonatkozású versei. A verseket Sinai Miklós másoltatta javarészt egyház- és köztörténeti vonatkozású oklevelekkel egyetemben. A tanulmány szerzői ezáltal is szeretnék föl hívni a figyelmet a Sinai hagyaték ezidáig kiaknázatlan lehetőségére. Csorba Dávid Debrecen kevéssé ismert jelképének, a titokzatos Halycon madár értelmezési lehetőségeit járja körbe tanulmányában. Ojtozi Eszter írása a Debreceni Egyetemi és Nemzeti Könyvtár 1750–1775 közötti francia nyelvű könyveivel, azok possessori bejegyzéseivel foglalkozik. A Gyűjteményben számos angol és német nyelvű könyv francia fordítása található, bizonyítva a Felvilágosodás korának frankofil törekvéseit.

1989-ben – a magyarországi *Protestáns iskoladrámák 1435–1467* című kötetben – közzétett „Agamemnon tragédiája” mellett szó esik egy másik, címnélküli tragédia teljes szövegéről, amelynek forrása Voltaire *Oreste* című munkája. A magyar szöveg latin közvetítéssel, erőteljes változtatással, feltehetően olvasmánydrámának készült.

Ennek az adaptációnak elemzése Varga Imre tanulmányának tárgya. Bényei Miklós korabeli újságcikkek alapján rekonstruálja az 1848. március 15./április 11-i események ötvenedik évfordulójának ünneplését Debrecen városában. A jegyzetapparátus önmagában is komoly tájékozódási lehetőséget kínál az érdeklődőknek.

Sokszor úgy tűnik, hogy Asbóth János szabadság-értelmezése könnyen megfejezhető az 1872-ben megjelent *A szabadság* című könyve alapján. Szendrei László koncepciója ennek ellene mond, s ennek bizonyítása az a kutatómunka, amelyben végigkíséri Asbóth politikai-eszmei konstrukciójának változásait, így jutva el a szabadság fogalmának értelmezéséig.

A kötet „Adattár” és „Történeti Kézirtár” című fejezeteiben Ojtozi Eszter két dolgozata a Debreceni Egyetemi Könyvtár állományában lévő 18. századi könyveinek ex libriseivel, illetőleg a türelmi rendelet szövegével, annak possessori bejegyzésével foglalkozik. Bakó Endre Márai Sándor debreceni kapcsolatait dolgozza föl tanulmányában. Eredics Péter a 17–18. századi holland professzori könyvtárakban található magyar vonatkozású könyvek sorsát kíséri figyelemmel, kitérve Hermannus Venema teológus munkásságára, aki számos magyar peregrinus további útját jelentősen befolyásolta. Földi János (*A' természet Tudománya*) megkérdőjelezett szerzőségéről szól Borbély Szilárd írása.

A tanulmánykötet „Vélemény-hozzászólás-vita” fejezetében Szőke Lajos a nyíregyházi szlavista műhelyről ír, Szögedi Gabriella az 1993-ban Debrecenben megnyitott Ausztria-Gyűjtemény megalapításának 10. évfordulójára készített összefoglalója, a gyűjtemény munkáját ismerteti.

A „Szemle” rovat érdekes könyvek alapos recenzióival szolgál az olvasónak: Knapp Éva: *Irodalmi emblematika Magyarországon a 16–17. században* című könyvéről Bitskey István, a Csörsz Rumen István által szerkesztett *A Bocskor-kódexről és első teljes kiadásáról* Törő Norbert, valamint János István: *Ruszinok latin nyelvű panegyricusa II. Józsefhez* című könyvéről Németh Béla ír. Szathmári István könyvét: *A stílus-elemzés elmélete és gyakorlata*, Kocsány Piroska ajánlja figyelmünkbe.

Lengyel Imrére (1910–1978) emlékezik Korompai Gáborné és Kornya László, Bertók Lajos (1903–1993) munkásságát méltatja Mudrák József, a tanulmánykötet utolsó, „In memoriam” fejezetében.

A Könyv és Könyvtár fél évszázados fennállását ünneplő 25. kötet harmincegy szerző munkájával, a szellemi rang megőrzése mellett kitér a témakörét a művelődés- és kultúrtörténet, valamint a tudománytörténet irányába, ily módon is hozzájárulva nemzeti kulturális örökségünk ápolásához.

ROJAS MÓNIKA

Könyv és Könyvtár XXVI. 2004. (A Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtárának Évkönyve). Szerk.: KUN András, SZESZÁKNÉ TAKÁCS Eleonóra. Debrecen, 2004. Debreceni Egyetem Egyetemi és Nemzeti Könyvtár, 394 l.

A kötet gerincét most is a tanulmányok alkotják. Középpontban Havas László a Szent István-i Intelmek szövegagyományozási kérdésével foglalkozó dolgozata áll. Havas László kutatásai során Szent István „Libellus de institutione morum” szövegét tartalmazó kéziratok összefüggérendszerét vizsgálja, felhasználva a korábbi kutatási eredményeket is, csatolva az újakat. Havas László megállapítja, hogy a fennmaradt hagyomány két egyenrangú ágra oszlik, és éppen ezért az eredeti szöveg megállapítása csak a két tradíció gondos kollacionálásával, egybevetésével, és az egyes olvasatok alapos mérlegelésével történhet meg. A szerző ezen szempontok figyelembevételével írta meg sajtó alatt lévő új, kritikai kiadását, összegezve benne több mint négyszáz esztendő szövegkiadási gyakorlatát. Fazakas Gergely Tamás, aki az Évkönyv jubileumi kiadásában Vitéz Zsuzsanna imádságos könyvének filológiai és retorikai elemzésével foglalkozott, ezúttal a 17. századi magyar imádságos irodalom műfaji kérdését kutatja, vizsgálatának szűkebb tárgya: Kemény János *Gilead Balsamum* című munkájában előforduló 'panasz' és 'vigasztalás' megjelenési formái. A tanulmány átfogó képet